

GÖZLEMLER, YANKILAR

YİRMİDOKUZUNCU ULUSLARARASI ALTAİSTİK KONFERANSI

(PIAC: Taşkent, 15-21 Eylül 1986)

Yazan: EMEL ESİN

I. *Yirmidokuzuncu PIAC'a umûmî bakış*

Yirmidokuzuncu PIAC, 15-21 Eylül 1986'da Özbekistan Sovyet Cumhuriyeti başkenti Taşkent'de toplandı. Açılış merasiminde, PIAC genel sekreteri Prof. Dr. Sinor şöyle diyordu: "PIAC, İstanbul Boğaz'ından Japon Denzine kadar uzanan Altay dilli milletlerin kültürünü araştıran bir müessesedir". Bu yıl, PIAC, Sovyetler Birliği İlimler Akademisi ve Özbekistan İlimler Akademisi'nin misafiri olarak, muhtelif Altay dillerinin konuşulduğu Sovyetler Birliği'nde toplanmakta idi. Hattâ, Sovyetler Birliği İlimler Akademisi adına konferansa başkanlık eden Prof. Solntzev, açılış nutkunda, şunu da söyledi: "PIAC, ilk olarak, Altay dilleri konuşulan bir ülkede toplanmaktadır". Bu hadisenin ilk olmadığını, Türkoloji kongreleri genel sekreteri Dr. O. Sertkaya, kapanış merasiminde tasrih edecekti. Onaltıncı PIAC, Cumhuriyetimizin ellinci yılında, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünce, Ankara'ya davet edilmişti.

Yirmidokuzuncu PIAC başkanı bu toplantının araştırmacılara verdiği fırsatlara da işaret etti. Sovyetler Birliği'nde, (başta Türkler olmak üzere) nice Altay dilleri konuşan milletler yaşamakta ve bunların kültürü hakkında, devamlı araştırmalar, arkeolojik kazılar yapılmaktadır. Şunu da ilâve etti: "Devletlerin siyasî temâyülleri ne olursa olsun, ilim adamlarının birbirleri ile fikir alış-verişi yapabilmesi gereklidir".

Yirmidokuzuncu PIAC, katılanların sayısı bakımından, şimdiye kadarki konferansların en kalabalığı oldu. Programa göre, yirmi memleketten 252 tebliğ sahibi gelmişti. Resmî diller olarak, Rusça ile birlikte, Fransızca ve İngilizce de kabul edilmişti. Fakat,

Prof. Lauda-Circautas, kapanış merasiminde, Özbek Türkçesi ile tebliğ verdi. Türkiye'den gelen ilim adamlarının çoğu da, konuşmalarını Türkçe olarak yaptılar. Açılış merasiminde, millî grupların başkanlarına konuşma fırsatı verildi ve Türkiye grubu başkanı, Bn. Prof. Zeynep Korkmaz, Türkçe ve İngilizce olarak, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na bağlı merkezler ve onların XXIX. PIAC'daki mümessilleri hakkında bilgi verdi. Atatürk Araştırma Merkezi, başkanı tarafından temsil ediliyordu. Diğer ilim adamları, Atatürk Kültür Merkezi'nden yollanan bu satırların yazarı dışında, Türk Dil Kurumu'na mensûb idiler. Onuncu Türk Tarih Kongresi, aynı sırada toplanmış bulunduğundan, tarihçiler gelememişlerdi. Büyük ekseriyeti teşkil eden ve bir kısmı Sovyetler Birliği'nin Türk Cumhuriyetinden gelen Sovyetlerden sonra oniki Türk araştırmacı, en kalabalık heyet olmakta idiler. Yurt dışında yaşayan iki Türk gelmemiş idi. Diğer tebliğ sahipleri şu ülkelerden idi: Almanya (Batı ve Doğu); Bulgaristan; Çekoslovakya; Finlandiya, Hindistan; Hollanda; İngiltere; İsveç; İtalya; Japonya; Kore (Cenûbî); Macaristan; Moğolistan (Dış); Norveç; Polonya; Uygur müstakil bölgesi (Çin'e tâbi).

Mevzû itibârı ile, Konferans üç bölüme ayrıldı: Dil (122 tebliğ); Edebiyat, sanat, folklor (56 tebliğ); Tarih (64 tebliğ). Türkoloji önplanda geliyordu. Kapanış merasiminde, tebliğleri basmak imkânı bulununca, sahiplerine haber verileceği söylendi. Sovyet tebliğlerinin hulâsaları, iki cilt olarak, neşr olmuş bile bulunuyordu.

Açılış merasiminde okunan tebliğlerden ikisi Türk kültür tarihi bakımından, alâka çekici mevzuları ele almıştı. Sovyet Türkoğlu Prof. S. G. Klyaştorıny, erken devir Türk Kültür tarihinin bir hulâsasını yaptı. Şimâlî Eurasia, atlı-çoban çevresinde doğan Türk kültürünün, Kök-Türk Hakanlığının Orta Asya'ya hâkim olması ile birlikte, şehir hayatına intibak ettiğini ifade etti.

Macar Prof. Rona-Tas ise, Kök-Türk alfabesi üzerinde durdu. Bilinen at, ok gibi fotoğraflara ilâveten, başkalarının da bulunduğu işaret etti. Böylece, Kök-Türk alfabesi, Kök-Türk devrinden daha eski olabilirdi. Klyaştorıny de bu mevzûda yazılarında, Kök-Türk alfabesinin çok yaygın olduğuna dikkati çekerek, uzun bir istihâleden geçmiş olması imkânını belirtmektedir. Kök-Türk devrinden daha çok eski mezarlarda bulunan, Kök-Türk harflerine benzer yazılar

hakkında, henüz tam bir neticeye varılamamış idi. Prof. Rona-Tas halen, Kök-Türk devri sikkelerindeki, harfe benzer tamgalar ile de uğraşmakta (bu mevzûda, *Erdem V*, Mayıs 1986'da, O. I. Smirnova'nın Kök-Türk sikkeleri üzerine araştırmalarını ele alan yazımda, tafsilât vardır). Şahsî bir görüşmede, Prof. Rona-Tas bana şunu da söyledi: Türk tarihi kronolojisi hakkındaki bir araştırmayı Kök-Türk sikkelerinin neşri üzerine durdurmak mecburiyetini hissetmiş. Erken Türk tarihine yeni ufuklar açan bu sikkelerin tetkikini önplana almış.

II. Tarih bölümü tebliğleri

Konuşmamı Tarih bölümünde yaparak, ancak o bölümü takip edebildim. Tarih bölümünde, Prof. A. Ercilasun ve ben, tebliğ veren iki Türkiyeli Türk idik. Prof. A. Ercilasun Oğuz menkıbelerini, mukayeseli olarak, şerh etti. Benim mevzûum, Mısır ve Suriye'de yaşamış Türk asıllı tarihçi Aybeg-oğlu Ebûbekr ibn Davâdârî'nin (1286-1336), Türklerin ve Moğolların menşei hakkındaki rivâyetinin, kültür tarihi bakımından, tahlilinden ibâret idi.

Türk araştırmaları bakımından dikkat çeken tebliğlerden bir kaçı, tarih akışı içinde, kronolojik sıra ile, şunlar idi: Sovyet M.I. Mitziyev, Skit'lerin İranî sayıldığını, fakat onlardan kalan bazı kelimelerin Türkçe bir asıla bağlanabileceğini söyledi. Münâkaşada Mitziyev'i tutanlar oldu.

Polonyalı Bn. Dr. T. Nagrodka-Majhrzik, Kök-Türk devrinde şehirleşme cereyâm üzerinde durdu. Şehir bölümleri için, Türkçe tabirleri tanıttı (ekseri Arapça, Farsça kelimeler revâcdadır).

Sovyet Türklerinden (Kazak) K. M. Baypakov, Fârâbî'nin vatani, Kengü-Tarban'da, VII-VIII'nci asırlardan bir Türk sülâlesinin yaptırdığı âbidelerin resimlerini gösterdi. Bu zatın, şimâl-batı Türkistan şehirleri hakkında bir yeni eseri de bu sırada tanıtıldı: K. M. Baypakov, *Srednevskovaya gorodskaya kul'tura Yujnogo Kazaxstana i Semireç'ya* (Alma-Ata, 1986).

Tarih bölümünde, en hararetli münakaşa, Sovyet M. E. Ryuvkov'un konuşmasını takibetti. Klyaştorını, Gobi Çölünde, Birinci Kök-Türk sülâlesinden kalma (VI'ncı asır), Hakan ve Hatun mezar heykelleri buldu (tafsilât için, bkz. *Türk Kültürü Araştırmaları*, 1985'de "Taspar Kagan" adlı yazım). M. E. Ryuvkov, bu altıncı asırdan sanılan heykellerin, Ondördüncü asırdan minyatürlerdeki Moğol

hükümdar tasvirlerine, kıyafet bakımından benzediğini ve kaftanların, tasvirlerdeki gibi, sağa iliklendiğini söyledi (kadın heykellerinde, kaftan sola doğru kapanıyormuş). Fakat bu iddia, muhtelif bakımlardan, zayıf idi. İlk önce, Türklerin mezar heykelleri yaptığı, Kök-Türk devrinden itibaren, nice yazılı kaynaklarda kayd edilmiş. Bildiğim kadarı ile, Moğollar için böyle bir gelenek tesbit edilmemiş. Rubruck'un Moğol devrinde gördüğü mezar heykelleri, muhtemelen Türk kavimlerine ait idi, Moğol devrinde, mezar heykeli yapan, Doğu Asya Türk boylarından Öngüt'lerin eserleri bilinmektedir ve üslûb itibarı ile, Gobi heykellerine hiç benzemez (D. Martin, "Preliminary raport on Nestorian monuments north of Kuci-hau, Sui-yüan", *Monumenta Serica*, III, 1938).

Ayrıca, şimâli Asya atlı boyların kıyâfetleri, asgari Hun devirlerinden beri, değişmemiştir, çünkü şartlarına uygun idi (çakşır ve çizme; belde, silah ve çanta da asılabilecek, kemer; kaftan; güneşten muhafaza için kenarlı börkler; ön-siperli veya soğuk havaya karşı, kulaklı, bazan da arka siperli başlıklar gibi). Gobi heykellerinde görülen bu kıyâfet Türk mezar heykellerinde de aynıdır. Sağa, veya sola kapanan kaftan meselesi de geçerli olamaz, çünkü, Prof. Klyaştorını ve Bn. Dr. Novgorodova gibi Kök-Türk heykellerini iyi tanıyan araştırmacılar, bunlarda iki türlü kapanışın da görüldüğünü söylediler. Bu kıyafeti, ben de, kitaplardaki tasvirlerde gördüm (L. A. Evtyuxova, "Kamenme izvayaniya Yujnoy Sibiri i Mongolii", *Materiali i issledovaniya po arxeologii SSSR*, XXIV, Moskova, 1952, heykel sağa kapalı kaftanlı 77 ve 78, Ötüken ilindedir). Uygur resimlerinde de, kaftan çok kere sağa kapanırdı (A. von Le Coq, Chotscho, Berlin 1913, lev. 38, İnal mertebeli beyler). Kök-Türk devri heykellerde, pek çok da, ortadan iliklenen kaftanlar gözükmektedir. Çin metinlerinde, Türklerin kaftanı sola kapattığı rivâyeti belki, Çin'de câri ve Türkleri Çinlilerden kolayca tefrik için öngörül-müş bir usûl idi. Prof. Klyaştorını, heykellerin diapositiflerini gösterince, Kök-Türk devri eserleri gibi, taşların zaman ile yenmiş olduğu da anlaşıldı. Böylece, heykellerin Moğol devrine atfı, mesnetsiz bulundu.

III. Taşkent'den, Türk kültür ve sanat tarihi ile alakalı intibâlar

Taşkent'de üç tane sanat merkezi bulunmaktadır: Tarih Müzesi, Sanat Müzesi ve Sanat Tarihi Enstitüsü. XXIX'uncu PIAC'a katı-

belki, mühür kaşı idi. Keramik kaplar, kadehler, boynuz biçiminde bir kadeh de, ortaya çıkmış (lev. II/a).

Taşkent ilinin İslâm Hilâfeti topraklarına, 819'da ilhâkı ile, İslâmiyet, o çevrede yaşayan Karluk ve Oğuz Türkleri arasında yayılmağa başlamışdı. İslâm'ın Taşkent halkınca kabulünde en çok himmet gösteren şahıs, 'Alî-oğlu Ebûbekr Muhammed Kaffâl olacaktı (903-976) (bkz., V. Barthold, *Turkestan v epoxu Mongol'skago naşestviya, I*, Kaynak metinler, Petrograd 1895, s. 128 ve 150). Aslen Belh ilinde veya Taşkent'de doğmuş bu zat, çilingir idi. Mesleğini devam ettirmek ile birlikte, islâmî ilimleri okumuş ve imam mertebesine varmıştı. Kaffâl, talebeleri ile, Bağdad'da bulunur iken, doğuya doğru bir ok atarak, Türkistan'ı İslâm'a kazandırmak dileğini izhâr etmiş. Kaffâl'ın gayreti ile, Taşkent'teki mescidlerin sayısı dört yüz olmuş. Gayri müslim Türkler, şehri muhâsara edince, gün doğmadan, dört yüz mescidden yükselen ezan sesini duyup, çekinerek uzaklaşırlar imiş. Kaffâl'ın lahdi, onaltıncı asırdan, kubbesi kurşun kaplı türbede bulunmaktadır. Kaffâl devrinden, fakat Hiyve'nin çatılı mescidine ait, nakışlı ve altı boğumlu tahta sütunlar, Tarih Müzesinde teşhirdedir.

Kök-Türk Hakanlarından indikleri anlaşılan Hakanî Türk (Kara-Hanlı) sülâlesi, 926 sıralarında İslâm'ı kabul ettikten sonra, Kök-Türk devletini inkirâzı neticesinde ve İslâm'ın ilerlemesi ile kaybedilen batı Türkistan'ı da aldılar. Taşkent, 980'de Hakanî idaresine geçti (bkz. O. Pritsak, "Von den Karluk zu den Karachaniden", *Zeitschrift der Deutschen Morgenlaendischen Gesellschaft*, CI, 1951). Aktepe kalesi, Hakanîler tarafından da kullanılmış, Orada bulunan Hakanî keramik eserlerini, Taşkent Sanat müzesinde temâşâ edebildik. Hakanî mimârisi mütehassısı Bn. Dr. N.B. Nemtzeva, Ribât-i Melik kazılarında çıkan keramik eserleri, sikkeleri ve henüz okunamamış, yeni bulunmuş bir kitâbeyi gösterdi (Nemtzeva ve Ribât-i Melik kazıları hakkında, *Erdem*, sayı 5, Mayıs 1986, s. 405-445'deki yazımda tefsilât vardır). Onikinci asırdan bir keramik parçasındaki genç adam başı, Kubâd-abad çinilerindeki müşahhas tasvirlerde temâyüz eden estetik zevkin menşeinin Hakâni sanatı da olabileceğini düşündürmektedir.

Çingiz ahfadından Nevrûz Ahmed Barak Han (1551-1556), Taşkent de, nakışlı ve yazılı, lacivert çini kaplı âbidevî tâkı ile göz

kamaştıran bir medrese ve mescid yaptırmış (Bu Barak Han için, bkz. Ebû'l-Gâzî Bahadır Han, *Şecere-i Türk*, Desmasons baskısı, Amsterdam, 1871, s. 238, not 1). Taşkent'in eski mahallelerinden, bu âbidenin yakınında olan bölüm, açık hava müzesi ittihâz edilmiş.

Konferans münasebeti ile hazırlanan temâşâlar da kayda değer mahiyette idi. Açılış merasimi sonunda, saz şâiri vasfında Özbek bahşılar dinlenebildi. Altaylı bir bahşı ise, tek telli bir saz çalmakta ve Buddhist âyinlerde *sûtra* okuyuşunu hatırlatan Dâvûdî perdede, tabii olmayan yeknasak bir ses çıkarmakta idi. Sanatkârın ifadesine göre, nefesi göğüse aks ettirmek ile bu ses çıkarılabiliyormuş. Bir Japon âlimi, memleketinde, bu sun'î sesin merâsimplere mahsûs olduğunu söyledi. Doğu Asyada eski olan âyin sesinin, ancak o çevrenin Buddhist merasimlerinde duyulduğunu ilave etti.

Millî kıyafetlerde Özbek güzellerinin rakslarında, Orta Asya'nın ve Türk oyunlarının kadim geleneği, Rus bale sanatı ile imtizâc ettirilmişdi. Kaynaklara göre, Orta Asyalıların ve bu meyanda Türklerin de icrâ ettiği bildirilen usûlde, bir ayak mihveri üzerinde, rüzgâr gibi dönmekte idiler. Daha işvekâr oyunlarda, zarif parmakların değişen hareketleri, Buddhist Uygur sanatında görülen ve Türkçe "tamga" adı ile, temsili manâlar ifâde eden, el tutuşu tarzlarını andırıyordu. Türk geleneği, omuz titretmeleri ve başın boyun mihveri üzerinde saat rakkâsesi gibi sağa ve sola oynatılması ile de tezâhür ediyordu.

Yirmidokuzuncu PIAC sona ererken, otuzuncu yılı kutlama hazırlıkları başlamıştı. Otuzuncu PIAC, idarî merkezi Indiana Üniversitesinde, 19-25 Haziran 1987 günlerinde toplanacaktır.

Levha I

1496

1499

1553

1555

1558

1556

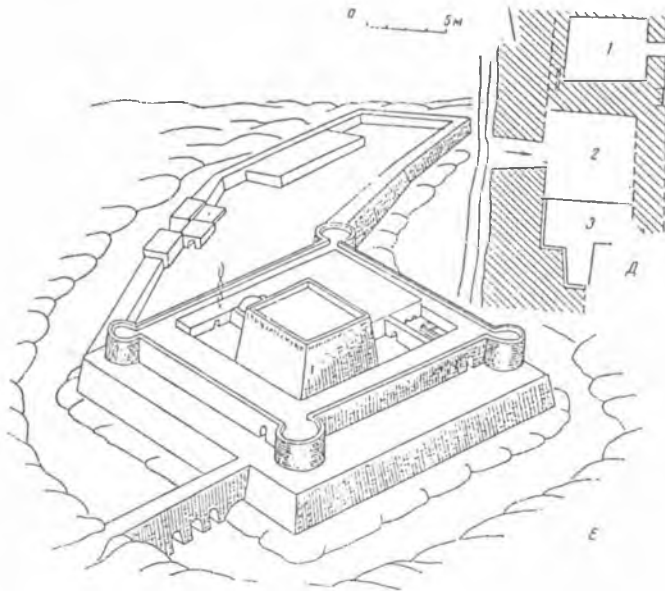

1557

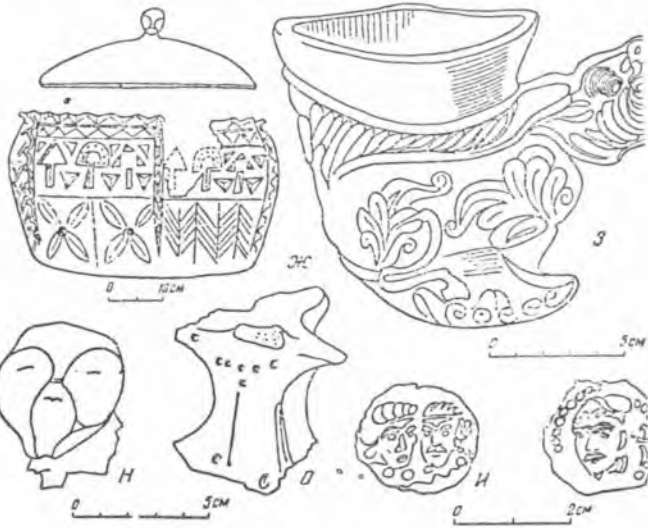
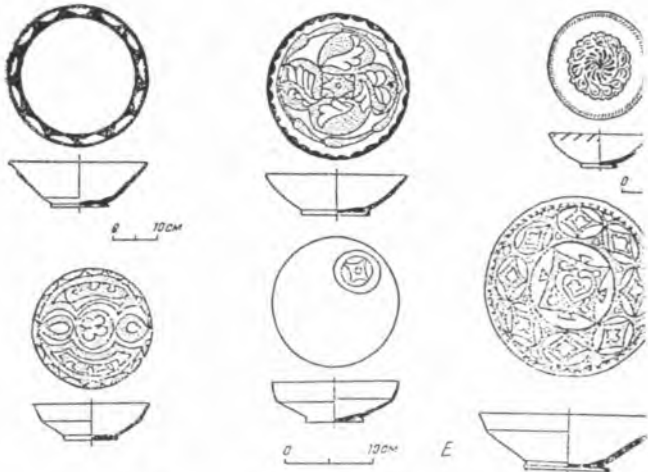
1561

I/a

I/b

Levha II

II/a

II/c, d

II/b

THE TWENTYNINTH PERMANENT
INTERNATIONAL ALTAISTIC
CONFERENCE (PIAC)

(Taškent, September 15-21, 1986)

By EMEL ESİN

I. The PIAC, in Taškent

The Twentyninth PIAC met in Taškent, on September 15-21, as guest of the Soviet and Uzbek Academies of Science. PIAC's purpose was defined, in the inaugural address of the Secretary-general Professor Sinor, as the study of the culture of a vast group of nations, extending from the Bosphorus to the Sea of Japan. Prof. Solntzev, who represented the Soviet Academy of Sciences, observed, in his speech, that PIAC met for the first time in the Soviet Union, the home of several Altaic peoples. However, as remarked by Dr. O. Sertkaya, secretary-general of the Congresses of Turcology, organized by the University of Istanbul, the Sixteenth PIAC had already taken place in Turkey, a country whose language came to the fore, in the Altaic group. The Sixteenth PIAC had been invited to Turkey, on the occasion of the Republic's fiftieth anniversary, by the Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (The Institute of Research for Turkish Culture). Prof. Solntzev had further drawn attention to the importance of the researches and archaeological excavations conducted in the Soviet Union. PIAC gave the opportunity to scholars from various countries, whatever their political trends, to exchange views and information on their common subject.

The Twentyninth PIAC had attracted an unusually high number of participants. According to the program, 252 scholars, from 20 different countries, delivered communications. The official languages of the Conference were, in addition to Russian, English and French. But the various dialects of Turkish and German were also accepted. Prof. Lauda-Circautas addressed the Conference's closing session in Uzbek. The majority of the participants from Turkey read their communications in Turkish. The Turkish inaugural address of Prof.

Zeynep Korkmaz, the spokesman of the group from Turkey, was supplemented by an English translation. Prof. Korkmaz gave some information on the researches effected by Turkey's national central cultural organization, the Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu and on the institutions attached to it. She also introduced the representative of the dependent institutions who had participated in the Twentyninth Conference. The Atatürk Araştırma Merkezi, dedicated to research on Mustafa Kemal Atatürk, was represented by its president. With the exception of the writer of these lines, delegated by the Atatürk Kültür Merkezi (Atatürk Culture Centre), the remaining scholars all belonged to the Türk Dil Kurumu (Turkish Language Society). The members of the Türk Tarih Kurumu (Turkish Historical Society) had not been able to join, as the Twentyninth PIAC almost coincided with the Tenth Congress of Turkish History, in Ankara.

The majority of the participants were naturally Soviet scholars, from various Republics, including many turcophone areas. The Turkish group of 12 was the next largest. Two Turkish scholars, living outside Turkey had not attended. The other national groups came from America, Bulgaria, Corea (South), Czechoslovakia, Finland, Germany (both parts), Holland, Hungary, India, Italy, Japan, Mongolia (Outer), Norway, Poland, Sweden, the United Kingdom, The Uygur Autonomous Region of China.

Thematically, the Conference had been divided into three sections: Literature-Art-Folklore (56 papers); Philology (122 papers); History (64 papers). In most sections, Turcology was in the front line. At the closing session, the possibility of publication was announced. The participants were to be later informed. The abstracts of the Soviet papers were already available, in the two volumes distributed to the participants.

Two inaugural lectures were on the major themes of Turcology. Prof. S. G. Klyaçtorniy (Soviet) outlined succinctly the history of early Turkish culture. Born in the northern Eurasian sphere of pastoral riders, Turkish culture had early come into contact with the ancient civilization of Central Asia. Particularly through the expansion of the Kök-Türk Kağanate (550-745). Prof. Rone-Tas (Hungary) dwelt on the phonograms in the Kök-Türk alphabet and suggested some additions to the already known number. These phonograms

could imply an earlier date for the formation of the K k-T rk alphabet. S.G. Klyashtorniy also had remarked, in his articles on the same subject, that the wide area of diffusion of the K k-T rk alphabet led to suppose a longer history than the seventh to eighth century extant inscriptions. The older scripts, in an alphabet similar to the K k-T rk have however not yet been convincingly deciphered. Prof. Rona-Tas kindly informed me that he was equally concerned with the *tamgas* of the K k-T rk period coins, some of which are runiform letters. In his opinion, the classification of these coins would lead to a better knowledge of early Turkish chronology (On some of the K k-T rk period coins from western Turkistan, see O.I. Smirnova, *Svodnyy Katalog Sogdiskiykix monet, Bronza*, Moscow 1981 and my review of this work, in *Erdem*, no. 5, Ankara, May 1986).

II. The Historical section's deliberations

I could only follow the Section devoted to history, where my own paper had also been placed. I was one of the two speakers from Turkey in that section. The other Turkish professor A. Ercilasun of the Hacettepe University (Ankara) expounded a comparative study of the Oğuz legends. My paper attempted to interpret, in function of the history of culture, the report on the genesis of Turks and Mongols of the Maml k period historian of Turkish origin, Ab  Bakr b. Aybeg ibn Dav d r  (1256-1336).

Some of the other numerous communications on Turcology were the following: The Soviet scholar M. I. Mitziev remarked that although the Scythians were thought to be of Iranian stock, some of their names, in perverted forms, given in various sources, could be more easily reconstituted into Turkish. He suggested the heterogeneous composition for the Scythian confederation. Mitziev's view found support, during the discussion of his paper.

Dr. T. Nagrodzka-Majhrzik (Poland) spoke on the phase of early Turkish culture which led from seasonal semi-nomadism to city life.

The Kazak Soviet scholar K. M. Baypakov acquainted the Conference with the results of new excavations at Ke g -Tarban, (old Turkish name for Otrar). He showed slides of the decorative wooden panels in the palace of the dynasty reigning in the seventh-eighth centuries whose *tamga* resembled that of the

Peçeneg Turks (The Peçeneg tribes included three clans from Kengü-Tarban's earlier population, called Keñgeres, in an eighth century Turkish inscription). Baypakov has just published a new book on the medieval cities of that region: *Srednevekovaya grodskaya kul'tura Yujnogo Kazaxstana i Semireç'ya* (Alma Ata, 1986).

A lively discussion took place, in connection with the discovery, by Klyaştornyy, in the Gobi area, of funerary statues, attributed to the First Kök-Türk dynasty (sixth-seventh centuries). The sculptures represent monarchs and queens (for details, see S. G. Klyaştornyy, "Drevnie izvayaniya v Gobi" *Konferentziya "Iskusstvo i kul'tura Mongolii i zentral'noy Azii"* Moskova, 1981, pp. 49-50). M. E. Ryukov (Soviet) was of the opinion that the statues might be portraits of Mongol rulers. He founded his supposition on the resemblance of clothes between the Gobi sculptures and depictions of Mongol rulers, in fourteenth century miniature paintings. He added that the statues of monarchs were shown with *kaftans* buttoned to the right, as done by Mongols (the feminine effigies buttoned their coats to the left). Ryukov's theory was however weakened for multiple reasons. While the erection of funerary statues was a perennial Turkish custom, attested in literature also, since the sixth century, no such tradition is ascribed to the Mongols, as far as I know. The funerary sculpture, observed by Rubruck, in the Mongol period, appears to have belonged to Turkish tribes. In eastern Asia also, in the Mongol period, the Turkish Öngüt had funerary statues, however, stylistically unlike the Gobi sculpture (see D. Martin, "Preliminary report on Nestorian monuments, north of Kuei-hua, Sui-yüan", *Monumenta Serica*, III, 1938).

On the other hand, the clothes of the northern Asian pastoral peoples were conditioned by their way of life and remained practically unchanged, from the Hunnic down to the Temürid ages. They were breeches; boots, belts to attach weapons and bags; woollen, or felt hats, with pliable brims, which could protect the head from both cold weather and the glare of the sun. As remarked by Klyaştornyy and E. Novgorodova, some of the Kök-Türk period funerary statues were also shown with coats buttoned to the right (see L. A. Evtyukova, "Kamennie izvayaniya yujnoy Sibirii i Mongolii", *Materiali i issledovaniya po arxeologii SSSR*, XXIV, Moscow 1952, nos 77, 78 from Mongolia). The Uyğur donators were equally represented with

coat lapels closing to the right (A. von Le Coq, *Chotscho*, Berlin, 1913, pl. 38, dignitaries of *İnal* rank). The Kök-Türk statuary depicts, more often, coats with medial aperture. The Chinese sources, on the leftwards closed coats of alien peoples, including Turks, may refer to rules applied in China, to distinguish the aliens from the Chinese. In the light of all these counter-arguments, Ryukov's supposition seemed unconvincing.

III. Taşkent viewed in relation to early Central Asian Turkish history of culture and art

A day's excursion to Samarkand had been arranged for the participants to the XXIXth PIAC. As I had already visited Samarkand thrice, I preferred to devote my time to the museums of Taşkent and to try to visit some of the archaeological sites, in vicinity. Our kind hosts made this program possible. The three institutions which provide information on the early history of Central Asian Turkish art are the Institute of Fine Arts, the Museum of Fine Arts, and Museum of History.

The Museum of History was in repair, but one could see some Kök-Türk period funerary statues, one of which was particularly impressive. It was formed by two cut slabs of rock, superposed to attain twice a man's height. The lower slab ended with the feet. The upper slab represented the trunk and the excellently chiselled head, in three-quarter view, of a man with long hair and ear-rings. I was allowed to photograph the statue.

Together with a few colleagues, we drove to the site of one of the castles, extant in the Kök-Türk age, Aktepe, north-east of Taşkent. It turned out that there were three Aktepes all to the north of Taşkent. Of these probably connected monuments, two were castles and one a temple (M. E. Filanoviç, *Taşkent*, Taşkent, 1983, 100-125). Dr. M. E. Filanoviç, the author of a book on Taşkent, who conducts the excavations, kindly accepted to be our guide and took us to the best-preserved castle, the north-eastern Aktepe (Extensive research could not be undertaken, at another settlement of the Kök-Türk period, Ming-yürük, situated in the heart of the modern city).

The north-eastern Aktepe castle had existed before the Kök-Türk period, but was renovated, in the Kök-Türk age. Indeed, Dr. Fila-

noviç's reconstitution (pl. I/b), with its two concentric circumvallations, displays the characteristic disposition of the Kök-Türk *ordu-balık*, in which the ordu (inner castle) was reserved to the prince, while the outer circumvallation (*balık*) housed the retinue (see E. Esin, "Balık and Ordu", *Central Asiatic Journal*, XXVII/3-4, Wiesbaden, 1983).

The Aktepe castle rose on a height which dominated the Taşkent oasis. From the multiple terraces, one may contemplate the green oasis, circled by mountain chains. The rivers flowing from the mountains, in particular the Boz-su, provide abundant irrigation to the fields and groves of poplars and sycamores. The Chinese histories mention the turquoise mines of the mountains, to the south-east of the oasis. We were told that on some days, the snowy T'ien-shan peaks could be visible from Aktepe.

The Taşkent province was annexed by the Kök-Türk Kağanate, in 605-16 and given as fief to a Turkish dynasty of Tudun rank (see E. Chavannes, *Documents sur les Turcs Occidentaux*, St. Petersburg, 1903, pp. 140-43). After the phases of the downfall of the western and eastern branches of the Kök-Türk dynasty, the Tuduns, pressed by the advance of Islam, from their southern border, had solicited the protection of China. But, the relationship was marred by conflicts. Bağatur Tudun's successor and son, invited to China in 741, was executed there. His son requested the help of the Islamic Caliphate's governors, south of Taşkent, to oppose China's penetration to Taşkent. The valley of Talas became, in 751, the scene of a historical battle, in which China and her ally, the Turkish Tarğan of Farğâna, were defeated by the combined armies of the Tudun and of the Caliphate's governor. As a consequence of the Battle of Talas, China lost its influence in Central Asia, for several centuries. Taşkent was, in 765, a province of the Caliphate, but soon after, came again under the rule of "The lord of Taşkent and his Turks", to quote Tabarî (Tabarî, chronicle of the year H. 191, cited by V. Bartold, *Soçineniya*, III, Moscow 1965, p. 499). A Samanid general in the Caliphate's service finally occupied Taşkent in 819.

The Tudun's mintage, identified through the inscription Tudun, has been published by several numismats, in particular O. I. Smirnova (pl. I/a) and E. V. Rteveladze (see, O. I. Smirnova, *Svondiy Katalog*

sogdiyskix monet, Bronza, Moscow, 1981 and E. V. Rteveladze, "Numismatičeskie materialı k istorii rannesrednevočkogo Çaçı", *Uzbe-kistan'da İctimât Fanlar*, VIII, Taşkent, 1982. Short information: E. Esin, "O. I. Smirnova on K k-T rk perild coins of Western Turkistan", *Erdem*, V, Ankara, May 1986). Through the Tudun inscription, the *tamğa* and the leonine heraldry of the dynasty could be established. Other coins with the same *tamğa* were found, in the Taşkent area, by Dr. Filanoviç (pl. II, c, d). A unique coin, with the inscription Il Tigin, discovered at Aktepe, is studied by Dr. Rteveladze. The coins show also effigies of Tuduns, wearing a diadem, or a head-band with crescent (pl. IIa). On one coin (pl. II/d) a figure may be seen, in squatting posture, on a carpet. He has been depicted looking leftwards, towards a *tamğa* of a variety found on some coins with the inscription *Kağan* (On these, see Smirnova, 1981 and Esin, in *Erdem* V, 1986. A new specimen of the coins with *Kağan* inscription, however without that *tamğa*, has recently been found, in the Taşkent region, by Dr. Rteveladze). The Tudun *tamğa* is placed at the reverse of the coin, representing the sedent figure (pl. II/d).

Minature portraits, in terracotta, were aqually discovered, at the north-eastern Aktepe, as well as elsewhere, in the Taşkent area (pls. II/a, b).

Taşkent's annexion within the Central Asian Islamic territory (819) led to the gradual conversion of the local Karluğ and Oğuz Turks. The missionary effort of Abû Bakr b. 'Alî al-Çaffâl (903-76) is particularly cited in Islamic histories (see V. Bartol'd, *Turkestan v epoxu Mongol'skago neşestviye*, I, Texts, St Petersburg, 1895, pp. 128, 150). This locksmith (*çaffâl*), born in Balğ, or in Şaş (Taşkent) had achieved the rank of a major teacher of Islam (*imâm*). While in Bağdâd, together with his disciples, Çaffâl had manifested his ardent desire to propagate Islam in Turkistan, by shooting an arrow eastwards. He then returned to Taşkent. In his time, whenever the non-Muslim Turks besieged Taşkent, they were awed by the sound of the call to the pre-dawn prayer, recited in the city's four-hundred mosques, and abandoned the siege. Çaffâl's funerary monument had been renovated in the sixteenth century, into a domed edifice. The Hakanî Türk dynasty (the Çarağanids, 840-1220), who presumably descended from the K k-T rk *kağans* had, after

adhering to Islam in ca 926, attempted the recovery of the provinces of the Kök-Türk Kağanate, which had been lost, with the advance of Islam. Taşkent came under Hakanid rule, in 980 (see O. Pritsak, "Von den Karluğ zu den Karachaniden", *Zeitschrift der Deutschen Morgenlaendischen Gesellschaft*, CI, 1951). The Aktepe castle was in use, in the Hakanid period, as attested by the rich collection of pottery, now displayed in the Museum of Fine arts. More Hakanid pottery, remains of ornate partly glazed architectonic revetments from Ribât-i Malik, a Hakanid monument, built in 1079, in the land of Buhârâ, were kindly shown to us by Dr. N. B. Nemtzeva, whose publications on Hakanid architecture are well-known (see (E. Esin, "Ribât-i Malik", *Erdem* no. 5, Ankara, May 1986). A newly discovered inscribed panel has not yet been read. A fragment of pottery, from the twelfth century layer of Ribât-i Malik, represented the head of a young man, resembling the figurative depictions on the Kubâd-âbâd tiles, a Selçuk palace of the thirteenth century, in Turkey. The aesthetic concepts of Selçuk period Turkey might have been influenced by Hakanid art, amongst other precedents. Carved wooden columns of this period may be seen at the Museum of History.

The portal, with inscribed glazed tiles, in lapis-lazuli hues of the Barak Han *madrasa* is one of Taşkent's important sixteenth century monuments (On Barak Han of Taşkent, 1551-56, see Abû'l-Gâzî Bahadır Han, *Şecere-i Türk*, Desmaisons ed., Amsterdam, 1871, p. 238, note 1). The part of the old city, near Barak Han's *madrasa*, has been turned into an open-air museum.

Finally, one must mention the bard-*bahşıs* and the lovely ballerinas of Taşkent. The *bahşıs* performed at the inaugural session. An Altaic *bahşıs*'s style somewhat differed from that of the Özbek ones. He played on an instrument with single string and recited in a monotone and artificially low-pitched voice, reminiscent of the elocution of Buddhist *sûtras*. A Japanese scholar remarked that this technique was in his country, reserved to ritual occasions. The *bahşıs* stated that he produced the unnaturally lowpitched voice, by directing the resonance to the breast.

The dances of young Özbek ballerinas, dressed in national garbs, combined the tradition of Central Asian choreography to the sophisticated art of the Russian ballet. The acrobatic whirling

motions alternated with seductive stillness, in which the the graceful gestures of the arms and hands recalled the Buddhist ritual *mudrās*. The tradition of Turkish dances was manifested by the trepidation of the shoulders and the pendular movement of the heads, on the axis of the neck.

While the Twentyninth PIAC was approaching its end, preparations for the next meeting, the thirtieth anniversary of PIAC, were in way. The jubilee will take place, at the PIAC's centre, the Indiana University, on June 19-25, 1987.

